

ANDRZEJ GÓRSKI*, MIECZYSLAW GRABIANOWSKI**

Sprawozdanie z działalności Komisji do spraw Etyki w Nauce w 2021 roku

W 2021 r. odbyło się 11 posiedzeń plenarnych Komisji do spraw Etyki w Nauce (KEwN), na których rozpatrywano sprawy dotyczące m.in: ewentualnych naruszeń praw autorskich (w tym sprawy skierowane do zaopiniowania przez KEwN na wniosek prezydenta RP), nieprawidłowości w postępowaniach awansowych, mobbingu, ewentualnych zastrzeżeń do recenzji (plagiaty w recenzjach), do dorobku naukowego. KEwN zajmowała się również problematyką ewentualnego konfliktu interesów oraz zarzutów dotyczących ewentualnego nieprzestrzegania standardów etycznych przez redakcje niektórych czasopism naukowych. Ze względu na panującą sytuację epidemiologiczną posiedzenia KEwN odbywały się trybie hybrydowym.

Działalność KEwN, zgodnie z ustawą o PAN, koncentruje się na sprawach związanych z naruszaniem zasad etyki w nauce przez poszczególnych naukowców, ale przedmiotem analiz i dyskusji na posiedzeniach Komisji do spraw Etyki w Nauce – tak jak w poprzednich latach – były także sprawy, które wzbudzały niepokój całego środowiska naukowego i akademickiego w Polsce.

W lutym 2021 r., w związku z opublikowaniem przez Ministra Edukacji i Nauki nowego wykazu i punktacji czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, KEwN „wyraziła zdecydowaną dezaprobatę i sprzeciw wobec trybu przeprowadzenia przez Ministra uaktualnienia dotychczasowego wykazu oraz dokonanych arbitralnie nowych punktacji”. Komisja uznała, że „tryb uaktualnienia wykazu jest niezgodny z aktualnymi przepisami ustawowymi dotyczącymi zasad sporządzania takiego wykazu (art. 274 ust. 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.) oraz przepisami Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 2152), (...) w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych”.

Powodem dezaprobaty KEwN dla takich działań były m.in. brak umotywowania takich zmian, wprowadzenie na listę „dodatkowych czasopism bardzo słabo albo wcale nie

* Prof. dr hab. Andrzej Górski, członek rzeczywisty PAN, przewodniczący Komisji do Spraw Etyki w Nauce; ** Mieczysław Grabianowski, dyrektor Gabinetu Prezesa PAN

rozpoznawalnych w środowisku” oraz tryb przygotowywania rozporządzenia. Członkowie Komisji uznali za konieczne zabranie głosu w tej sprawie „w imię niepsucia tak standardów prawnych, jak i etycznych, a także niepsucia młodego pokolenia naukowców, które uczymy zachowywania w nauce tych wartości” i zaapelowali do premiera Mateusza Morawieckiego, „jako przełożonego Ministra Edukacji i Nauki, o spowodowanie wycofania omawianego rozporządzenia i sporządzenia wykazu, zgodnie z obowiązującym prawem i zasadami etyki w nauce”.

Równie wielkie emocje w środowisku naukowym w Polsce, szczególnie w Polskiej Akademii Nauk, wywołało ujawnienie dwa miesiące później prac prowadzonych nad projektem ustawy dotyczącej Narodowego Programu Kopernikańskiego. W przyjętym 19 kwietnia 2021 r. stanowisku członkowie KEwN podzielili krytyczne stanowisko wobec projektu wyrażone przez środowisko naukowe i akademickie, m.in. Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polską Akademię Umiejętności, komitety naukowe i grupę instytutów Polskiej Akademii Nauk, a także Towarzystwo Naukowe Warszawskie. KEwN postanowiła przekazać swoje negatywne stanowisko Przemysławowi Czarnkowi, ministrowi edukacji i nauki. Zdecydowano również zwrócić uwagę ministra Edukacji i Nauki, że w ocenie KEwN „nie ma uzasadnienia dla próby wprowadzania innych, niesprecyzowanych jeszcze zasad etycznych (o czym jest kilkakrotnie mowa w projekcie wyżej wymienionej ustawy)”, gdyż zasady zawarte w przygotowanym przez KEwN *Kodeksie etyki pracownika naukowego* mają charakter uniwersalny i zostały opracowane zgodnie z wytycznymi m.in. Komisji Europejskiej i innych międzynarodowych organizacji naukowych.

Komisja, jak napisano w stanowisku, „jest ustawowo powołana dla krzewienia zasad etyki w nauce i nadzoru nad rzetelnością badań naukowych prowadzonych w krajowych instytucjach naukowych i uniwersyteckich, m.in. na podstawie zredagowanego przez nas i okresowo nowelizowanego *Kodeksu etyki pracownika naukowego*”.

Członkowie Komisji do spraw Etyki w Nauce z niepokojem obserwują zwiększającą się liczbę spraw związanych z postępowaniem awansowym i pojawiającymi się w związku z tym zarzutami o naruszanie zasad etyki w trakcie tych postępowań lub oceny dorobku naukowego kandydatów do wyższych stopni i tytułu naukowego.

Jedna ze spraw przekazana przez Radę Doskonałości Naukowej do rozpatrzenia przez KEwN dotyczyła możliwości naruszenia praw autorskich w jednym z instytutów badawczych przez pracownicę naukową starającą się o tytuł profesora. Ustalono m.in., że naruszenie praw autorskich (plagiat) miało miejsce kilka lat wcześniej, a artykuł, którego dotyczył zarzut i którego współautorem była kandydatka do tytułu profesora, zawierał około 90% treści przepisanych z dwóch rozdziałów książkowych innych autorów. Sprawa ta trafiła na wokandę jednego z sądów, który warunkowo umorzył postępowanie karne na okres próby wynoszący 2 lata. Wyrok ten utrzymał sąd drugiej ins-

tancji, który uznał, że „[...] zarówno stopień winy oskarżonych, jak i społecznej szkodliwości ich czynów nie można uznać za znaczne [...] w ocenie Sądu popełnione przez oskarżone przestępstwo stanowi zapewne incydent w ich życiu”.

KEwN uznała, że każdy plagiat jest naganny, nawet jeśli dotyczy przeglądowego artykułu w mało znaczącym periodyku naukowym. Zaskoczenie członków KEwN wzbudził brak w przesłanej przez RDN dokumentacji opinii rzecznika dyscyplinarnego instytutu, który powinien był rozstrzygnąć tę sprawę *ex officio*.

Rada Doskonałości Naukowej uznała, że materiały przesłane do nadania tytułu profesora, będące przedmiotem oceny „dają podstawy do uznania, że zostały spełnione materialnoprawne podstawy dotyczące uzyskania tego awansu naukowego” – zgodnie z art. 227 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Zespół orzekający KEwN, przyjmując do wiadomości takie brzmienie aktualnie obowiązujących przepisów, uznał jednak za konieczne zmodyfikowanie tych uregulowań. Według KEwN przy opiniowaniu kandydatury do tytułu profesora powinno brać się pod uwagę, nie tylko spełnienie przez kandydata „materialnoprawnych podstaw” do nadania mu tytułu naukowego, ale także zgodność tego dorobku z zasadami etyki w nauce.

Podobne stanowisko zajęła Komisja w innej sprawie dotyczącej wniosku o nadanie tytułu profesora. KEwN przeanalizowała dokumentację dokonań zawodowych kandydata wraz z pięcioma pozytywnymi recenzjami wniosku profesorskiego oraz negatywną opinią eksperta powołanego przez RDN. Bardzo szczegółowa, wnikliwa i wszechstronna opinia przygotowana przez tego recenzenta wskazywała na szereg uchybień kandydata „co do zasad poprawności, rzetelności i uczciwości naukowej[...]”. Ekspert wskazał też na daleko idące nieprawidłowości i „dokonane obejście” wymagań w procedurze habilitacyjnej przeprowadzonej na jednej z uczelni zagranicznych. Zdaniem recenzenta kandydat nie ma uprawnień habilitacyjnych i są przesłanki „do wznowienia postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego”. W związku z tym powstała wątpliwość, czy pomimo iż kandydat posiada formalnie stopień doktora habilitowanego, uzasadnione jest wnioskowanie o tytuł profesora. W ocenie eksperta dorobek kandydata w okresie uznanym jako po habilitacji, w szczególności tzw. monografia profesorska „zdecydowanie nie oddaje rzeczywistej skali dokonanych zapożyczeń i nie wskazuje jednoznacznie źródeł pochodzenia przedstawionych wyników, przez co stanowi kolejny dowód na niedozwolone prawnie i etycznie wykorzystanie osiągnięć współautorów[...]”. Ekspert wskazał w swej opinii na przeinaczenia danych liczbowych „bliskich fabrykowaniu i fałszowaniu wyników” stanowiących naruszenie zasad skrupulatności w przedstawianiu wyników badań i w istocie naruszenie podstawowych zasad etyki pracownika naukowego.

KEwN, uznając negatywną ocenę wniosku i uzasadnienie zgłoszone w opinii recenzenta jako zasadne, konsekwentnie uznała, że kandydat do nadania mu tytułu profesora winien cechować się nienaganną postawą etyczną, a rozważanie w tym względzie okresu

przed czy po habilitacji jest niewłaściwe. Komisja także w tym przypadku nie zgodziła się z argumentacją Rady Doskonałości Naukowej, w myśl której ocenie podlegają jedynie osiągnięcia po habilitacji. Komisja uznała również, że Rada Doskonałości Naukowej niesłusznie pominęła przy podejmowaniu swej decyzji, wnikliwą opinię powołanego przez RDN eksperta. KEwN w swoim stanowisku zwróciła także uwagę na brak staranności w działaniach uczelnianej Komisji Dyscyplinarnej, która już w trakcie przygotowywania wniosku o nadanie tytułu profesora powinna wyjaśnić wszystkie wątpliwości, także dotyczące ewentualnego naruszenia zasad etyki przez kandydata.

W związku z coraz większą liczbą zarzutów i wątpliwości dotyczących oceny dorobku kandydatów do tytułu profesora Komisja przyjęła stanowisko w sprawie analizy dorobku naukowego pod względem zgodności z zasadami etyki w nauce w postępowaniu awansowym. Zgodnie z art. 230 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Prezydent RP może zwrócić się do Rady Doskonałości Naukowej o dołączenie do wniosku o nadanie tytułu profesora opinii Komisji do spraw Etyki w Nauce, zaś RDN może wznowić postępowanie w tej sprawie w przypadku, gdy KEwN uzna, że kandydat naruszył prawa autorskie. Zdaniem członków KEwN „obecne brzmienie ustawy [Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce] zbyt wąsko ujmuje naruszenie zasad etyki w nauce, uwzględniając jedynie naruszenie praw autorskich. Lista tych naruszeń jest jednak znacznie szersza i obejmuje także fałszowanie danych, nierzetelne recenzowanie, konflikty interesów itd. (wymienione m.in. w *Kodeksie Etyki Pracownika Naukowego*, opracowanym przez KEwN)”. Zaproponowano zmianę tego zapisu na następujący: „gdy KEwN uzna, że doszło do naruszenia zasad etyki w nauce”.

KEwN nie zgadza się ze stanowiskiem RDN, która uznaje, że naruszenie zasad etyki dotyczące dorobku nieobjętego postępowaniem o nadanie tytułu profesora nie jest przeszkodą do otrzymania tytułu profesora. „KEwN uważa, że takiej sytuacji nie można tolerować. Uważamy, że merytoryczna analiza powinna obejmować całość dorobku naukowego kandydata na profesora, a nie jedynie jego fragmentu dowolnie wybranego przez osobę ubiegającą się o tytuł naukowy”. Członkowie Komisji uznali, że powinien być wprowadzony wymóg całościowej oceny kandydata do tytułu profesora, bo obecna legislacja – zdaniem KEwN „nie sprzyja utrzymaniu standardów etyki w nauce – zwłaszcza przy ubieganiu się o najwyższy status w świecie naukowym i akademickim – i niestety może stanowić zachętę do ich naruszania”. Reasumując, obowiązujące aktualnie uregulowania prawne umożliwiają uzyskanie tytułu profesora przez osoby naruszające zasady etyki w nauce pod warunkiem, że naruszenia te nie obejmują wybranego przez nie dorobku naukowego będącego przedmiotem awansu naukowego.

Działalność KEwN i zajmowane przez nią stanowiska spotykają się bardzo często z krytyką niektórych osób lub instytucji, które niezadowolone z opinii KEwN uciekają się do interwencji na różnych szczeblach.

Do takiej sytuacji doszło m.in. w związku z decyzją KEwN w sprawie ewentualnych nieprawidłowości w działaniu komisji habilitacyjnej w postępowaniu prowadzonym w jednej z warszawskich uczelni. Decyzja Komisji podjęta po wyjątkowo wnikliwej analizie materiału i uwzględnieniu opinii pełnomocnika rektora tej uczelni do spraw etyki pracowników naukowych wywołała wystąpienie przewodniczącego komisji habilitacyjnej, który zarzucił KEwN naruszenie zasad etyki zawartych w *Kodeksie etyki pracownika naukowego*, takich jak: poszanowanie godności człowieka, prawdomówność, uczciwość, rzetelność, obowiązek przestrzegania przyjętych zobowiązań oraz uznanie prawa do wolności przekonań. Stanowisko Komisji było także pretekstem do ataków na PAN. W tej sytuacji Komisja w piśmie do Ministerstwa Edukacji i Nauki podkreśliła, że jej „opinie są formułowane w sposób całkowicie autonomiczny, zaś władze PAN nie mają wpływu na ich brzmienie. KEwN jest ciałem opiniodawczym. Nie podejmuje uchwał w ścisłym (prawnym) sensie, ale przedstawia swoje stanowisko w sprawach dotyczących przestrzegania zasad etyki zawartych w określonych dokumentach, np. *Kodeksie etyki pracownika naukowego*. Opinie KEwN są w zdecydowanej większości rezultatem informacji nadsyłanych przez osoby przekonane, że w opisanych przez nie sytuacjach doszło do naruszenia norm etycznych uważanych za obowiązujące naukowców w ich pracy zawodowej, a tylko w sporadycznych wypadkach są inicjowane przez członków tego gremium. W przedmiotowej sprawie, (...) mamy do czynienia z opinią w związku z postępowaniem habilitacyjnym toczącym się na wniosek habilitanta. (...) Jej członkowie nie uważają się za nieomylnych i mających ostatnie słowo w kwestiach etyki w nauce. KEwN nie twierdzi, że jej działalność nie podlega nadzorowi ze strony Prezesa Rady Ministrów, Ministra Edukacji i Nauki oraz Prezesa PAN i nie uchyla się od odpowiedzialności za swoje opinie”. Przypomniano także, że „KEwN nie prowadzi własnego postępowania dowodowego, ponieważ nie ma po temu możliwości. Jeśli do KEwN wpłynę wniosek o rozpatrzenie konkretnej sprawy, Komisja zwraca się do instytucji, której to dotyczy (np. uczelni, instytutu PAN itp.) z prośbą o zajęcie stanowiska. Dokumentacja jest dostarczana przez wnioskodawcę i/lub instytucję. KEwN może rozpatrzyć daną sprawę na posiedzeniu plenarnym, może także powołać zespół do zbadania problemu”.

W związku z tą sprawą i z podobnymi zarzutami związanymi z działalnością Komisji i kierowanymi do niej sprawami warto przypomnieć, że KEwN dysponuje mandatem środowiska akademickiego i naukowego w Polsce i skupia autorytety o prestiżu międzynarodowym (m.in. byli rektorzy czołowych uczelni wyższych, były przewodniczący KRASP).

Członkowie Komisji wielokrotnie także podkreślali, że dla transparentności wypowiedzi naukowców w sprawach etyki w nauce ważne jest, aby ich autorzy zachowywali ramy swych kompetencji akademickich bez odwoływania się do funkcji pozanaukowych,

a także powstrzymywali się od stosowania języka niezgodnego ze standardami obowiązującymi w środowisku naukowym.

KEwN na swojej stronie internetowej zamieściła również link do „Progress Report – Joint Committee of Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) DFG and Leopoldina on the Handling of Security-Relevant Research”. Materiał ten porusza istotne zagadnienia i wnioski, m.in. postulujące powołanie w instytucjach i placówkach naukowych komisji etycznych do analizowania wszelkich projektów i badań naukowych, w których istnieje potencjalne niebezpieczeństwo, że wyniki zostaną użyte nie tylko do dobroczynnych celów.

Członkowie Komisji prowadzili także działalność upowszechniającą standardy rzetelności badań naukowych. W październiku 2021 r., na inauguracji roku akademickiego 2021/2022 na Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie prof. Andrzej Górski, przewodniczący KEwN, wygłosił wykład przedstawiający działalność KEwN.

W grudniu 2021 r. prof. Andrzej Górski, prof. Jan Hertrich-Woleński i prof. Tadeusz Luty wygłosili wykłady na jubileuszowej sesji naukowej „Etos ludzi nauki” wieńczącej obchody 75-lecia Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.

W 2021 r. nastąpiła zmiana w składzie KEwN – w miejsce zmarłego członka KEwN prof. Andrzeja Białynickiego-Biruli (19.04.2021) – powołano prof. Tomasza Boreckiego (SGGW).

Załączniki:

- 1) Stanowisko z 18 lutego 2021 Komisji do spraw Etyki w Nauce w sprawie wykazu i punktacji czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.
- 2) Stanowisko z 19 kwietnia 2021 Komisji do spraw Etyki w Nauce w sprawie Narodowego Programu Kopernikańskiego.
- 3) Stanowisko z 3 listopada 2021 Komisji do spraw Etyki w Nauce w sprawie analizy dorobku naukowego pod względem zgodności z zasadami etyki w nauce w postępowaniu awansowym.

Załącznik 1

Stanowisko Komisji do spraw Etyki w Nauce w sprawie wykazu i punktacji czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych

W związku z opublikowaniem 9 i 18 lutego 2021 r. przez Ministra Edukacji i Nauki wykazu i punktacji czasopism naukowych oraz recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych Komisja do spraw Etyki w Nauce przy Polskiej Akademii Nauk wyraża zdecydowaną dezaprobatę i sprzeciw wobec trybu przeprowadzenia przez Ministra uaktualnienia dotychczasowego wykazu oraz dokonanych arbitralnie nowych punktacji.

Wykaz, o którym mowa, określa zasady punktowania osiągnięć pracowników akademickich, które stanowią podstawę do „wyliczenia” dorobku danej dyscypliny naukowej w danej jednostce naukowej w stosunku do innych jednostek i jest podstawą do zaliczenia ich do wyższych lub niższych kategorii naukowych, a w konsekwencji przekazania wyższych lub niższych środków finansowych danej jednostce.

Tryb uaktualnienia wykazu jest niezgodny z aktualnymi przepisami ustawowymi dotyczącymi zasad sporządzania takiego wykazu (art. 274 ust. 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.) oraz przepisami Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 2152), przygotowanego zgodnie z art. 267 ust. 2 ustawy PoSzWiN) w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

Zmiany punktacji czasopism wprowadzone w nowym wykazie nie zostały szczegółowo umotywowane, co jest także wymagane przez cytowane wyżej rozporządzenie z dnia 7 listopada 2018 r. (§7–13, w szczególności §13 ust. 2), podobnie jak nie ma argumentacji motywującej wprowadzenie na listę dodatkowych czasopism. Z oświadczenia Komisji Ewaluacji Nauki wynika, że 237 czasopismom przypisano podwyższoną punktację, a 73 czasopisma nie były przez KEN oceniane czy rekomendowane.

Dodatkowym powodem dezaprobaty takich poczynań jest fakt, że część zmian dotyczy czasopism bardzo słabo albo wcale nierozpoznawalnych w środowisku akademickim. Przegląd zmian sugeruje, że w wielu przypadkach były one motywowane względami pozamerytorycznymi, w szczególności, światopoglądowymi, co w ocenie nauki nie powinno mieć miejsca.

Tryb przygotowania rozporządzenia oraz konkretne decyzje dotyczące punktacji są fatalnym przykładem, nie tylko naruszenia prawa, ale także podstawowych zasad etycznych, które powinny w nauce obowiązywać, m.in. bezstronności, obiektywizmu, transparentności, uszanowania eksperckiej oceny wartości naukowej przez zespoły recenzentów, rzetelności, uczciwości. Komisja do spraw Etyki w Nauce nie może w tej sytuacji nie zabrać głosu w tej sprawie i w imię niepsucia tak standardów prawnych, jak i etycznych, a także niepsucia młodego pokolenia naukowców, które uczymy zachowywania w nauce tych wartości, apelujemy do Pana Premiera, jako przełożonego Ministra Edukacji i Nauki, o spowodowanie wycofania omawianego rozporządzenia i sporządzenia wykazu, zgodnie z obowiązującym prawem i zasadami etyki w nauce.

Warszawa, 18 lutego 2021 r.

Załącznik 2

Stanowisko Komisji do spraw Etyki w Nauce w sprawie Narodowego Programu Kopernikańskiego

Komisja do spraw Etyki w Nauce w pełni podziela zaniepokojenie spowodowane planowaną ustawą dotyczącą Narodowego Programu Kopernikańskiego, powołania Akademii Kopernikańskiej i Szkoły Głównej. W pełni solidaryzujemy się ze sprzeciwami wyrażonymi w licznych protestach skierowanych na ręce Ministra Edukacji i Nauki – w tym m.in. przez Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polską Akademię Umiejętności, komitety naukowe i grupy instytutów Polskiej Akademii Nauk oraz towarzystwa naukowe. Podzielamy w pełni stanowisko Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, zaś nasz niepokój jest tym większy, że w odpowiedzi na protest TNW prof. Włodzimierz Bernacki, wiceminister edukacji i nauki, potwierdza prowadzenie prac nad wyżej wskazanym projektem.

Nasza Komisja jest ustawowo powołana dla krzewienia zasad etyki w nauce i nadzoru nad rzetelnością badań naukowych prowadzonych w krajowych instytucjach naukowych i uniwersyteckich, m.in. na podstawie zredagowanego przez nas i okresowo nowelizowanego *Kodeksu etyki pracownika naukowego*. Zasady powyższe mają charakter uniwersalny i zostały opracowane zgodnie z wytycznymi m.in. Komisji Europejskiej i innych międzynarodowych organizacji naukowych. Nie ma zatem żadnego uzasadnienia dla próby wprowadzania innych, niesprecyzowanych jeszcze zasad etycznych (o czym jest kilkakrotnie mowa w projekcie wyżej wymienionej ustawy).

Prof. Andrzej Górski
przewodniczący Komisji do spraw Etyki w Nauce

Warszawa, 19 kwietnia 2021 r.

Załącznik 3

Stanowisko Komisji do spraw Etyki w Nauce w sprawie analizy dorobku naukowego pod względem zgodności z zasadami etyki w nauce w postępowaniu awansowym

Stosownie do art. 230 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce prezydent RP może zwrócić się do Rady Doskonałości Naukowej (RDN) o dołączenie do wniosku o nadanie tytułu profesora opinii Komisji do spraw Etyki w Nauce (KEwN), zaś RDN może wznowić postępowanie w tej sprawie w przypadku, gdy KEwN uzna, że kandydat naruszył prawa autorskie.

Jesteśmy przekonani, że obecne brzmienie ustawy zbyt wąsko ujmuje naruszenie zasad etyki w nauce uwzględniając jedynie naruszenie praw autorskich. Lista tych naruszeń jest jednak znacznie szersza i obejmuje także fałszowanie danych, nierzetelne recenzowanie, konflikty interesów itd. (wymienione m.in. w *Kodeksie etyki pracownika naukowego*, opracowanym przez KEwN).

Uważamy zatem, że brzmienie ww. punktu ustawy powinno być zmienione na: „gdy KEwN uzna, że doszło do naruszenia zasad etyki w nauce”.

W istocie Pan Prezydent kilkakrotnie zwracał się do naszej Komisji – za pośrednictwem RDN – o wydanie takich opinii. Zdarzało się przy tym, że oczywiste naruszenie zasad etyki dotyczyło dorobku nieobjętego postępowaniem o nadanie tytułu profesora. W tych przypadkach RDN zajmuje jednak stanowisko, że nie jest to przeszkodą do otrzymania tytułu profesora.

Rada Doskonałości Naukowej, w jednej ze swoich opinii uznała, że: „Przedmiotem oceny spełnienia wskazanych kryteriów w postępowaniu w sprawie nadania tytułu profesora jest wniosek przekładany przez osobę ubiegającą się o nadanie tytułu profesora, zawierający uzasadnienie uzyskania warunków, o których mowa w art. 227 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W konsekwencji tego, w ramach postępowania administracyjnego, jakim jest postępowanie w sprawie nadania tytułu profesora, weryfikacji podlegają wyłącznie te osiągnięcia naukowe oraz aktywność naukowa, które zostały poddane pod ocenę przez wnioskodawcę. Innymi słowy, wniosek osoby ubiegającej się o nadanie tytułu profesora określa zakres postępowania, w tym przeprowadzoną analizę, czy tak przedłożony materiał dowodowy daje podstawy do uznania, że zostały spełnione materialnoprawne podstawy dotyczące uzyskania tego awansu naukowego”.

Innymi słowy, obecna legislacja umożliwiła uzyskanie tytułu profesora przez osoby naruszające zasady etyki w nauce pod warunkiem, że naruszenia te nie obejmują wybranego przez nie dorobku naukowego będącego przedmiotem awansu naukowego.

KEwN uważa, że takiej sytuacji nie można tolerować. Uważamy, że merytoryczna analiza powinna obejmować całość dorobku naukowego kandydata na profesora, a nie jedynie jego fragmentu dowolnie wybrany przez osobę ubiegającą się o tytuł naukowy.

Co za tym idzie, również ewentualna analiza pod kątem zgodności z zasadami etyki w nauce (a nie tylko praw autorskich, jak jest obecnie) powinna obejmować całość dorobku naukowego. Wprowadzenie tej zmiany zależy niewątpliwie od wprowadzenia wymogu całościowej oceny merytorycznej – jak to sugerujemy.

Obecna sytuacja nie sprzyja utrzymaniu standardów etyki w nauce – zwłaszcza przy ubieganiu się o najwyższy status w świecie naukowym i akademickim – i niestety może stanowić zachętę do ich naruszania.

Komisja uważa za niezbędne dokonanie odpowiednich zmian legislacyjnych w najbliższym możliwym czasie.

Prof. Andrzej Górski
przewodniczący Komisji do spraw Etyki w Nauce

Warszawa, 3 listopada 2021 r.

Sprawozdanie z działalności Komisji do spraw Etyki w Nauce w 2021 roku

W roku 2021 KEwN prowadziła działalność związaną ze swoją zasadniczą misją jaką jest nadzór nad przestrzeganiem zasad etyki w nauce. Wyrażało się to w rozpatrywaniu przypadków sugerujących naruszenie tych zasad. Ponadto KEwN prowadziła działalność promującą te zasady w środowisku naukowym i akademickim (seminaria, wykłady), jak również w formułowała stanowiska Komisji dotyczące kluczowych problemów zakresu swych kompetencji. W szczególności KEwN podjęła starania, aby zmienić obowiązujące aktualnie uwarunkowania prawne, które umożliwiają kandydatom nieprzestrzegającym zasad etyki w nauce uzyskiwanie tytułu profesora. Warto podkreślić, że KEwN jest organem autonomicznym dysponującym mandatem środowiska akademickiego i naukowego.

Słowa kluczowe: etyka w nauce, plagiat, konflikt interesów

Commission for Research Integrity (CRI) Annual Report 2021

In 2021 Commission for Research Integrity continued her basic mission related to ethical oversight of research carried out at universities and scientific institutions. Commission has been dealing with specific cases suggesting scientific

misconduct. Furthermore, Commission has been engaged in promotion of the rules of research integrity (seminars, lectures). Moreover, Commission has been formulating its opinions regarding key matters related to integrity in science. Recently, Commission addressed the issue of promotion to the level of full professor even by candidates who have committed scientific misconduct in publications not included in the formal proceedings leading to professorship. Commission believes that this situation is deplorable and requires immediate correction. Commission has been created by democratic decisions of the entire scientific and academic community and is autonomous in its decisions.

Key words: ethics in science, plagiarism, conflict of interest